

**Full list of written output
in reverse chronological order**

(including grey literature and unpublished)
Leonard F.M. Besselink

2022

1. The Problem with Primacy, in *Eurojus*, special issue: 'Judges, Values of the Union and National Constitutional Identities'. (<http://rivista.eurojus.it/>), forthcoming
2. Constitutional conflict between EU and national law and its resolution: The rule of law, ultra vires review, constitutional identity review and primacy. In: *Studies in Honour of Judge Manuel Dacosta Andrade*, Lisbon 2023.
3. The primacy of the rule of law and member states' constitutional identities: reflections on divergence and convergence, and ways towards solving constitutional conflict. In: *The Rule of Law's Anatomy in the EU: Foundations and Protections* (Oxford, Hart, forthcoming)
4. The Evolution and *Gestalt* of the Netherlands Constitution. In: The Max Planck Handbooks in European Public Law. Volume II: *Constitutional Foundations: Evolution and Gestalt of European Constitutions*. Editors: Armin von Bogdandy (Heidelberg), Peter M. Huber (München), Pedro Cruz Villalón. Oxford University Press, ISBN 9780198726425, Hardback, 2022. (finalized in 2019)
5. The National and EU Targets for Reduction of Greenhouse Gas Emissions Infringe the ECHR: The Judicial Review of General Policy Objectives - Hoge Raad (Netherlands Supreme Court) 20 December 2019, *Urgenda v. The State of The Netherlands*. In *European Constitutional Lathew Review*, 2022 (1)
First view: https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/0E8A7AB0BC651FAAB064E49B5AB438BA/S1574019622000098a.pdf/national_and_eu_targets_for_reduction_of_greenhouse_gas_emissions_infringe_the_echr_the_judicial_review_of_general_policy_objectives.pdf
DOI: <https://doi.org/10.1017/s1574019622000098>
OA: <https://www.cambridge.org/core/journals/european-constitutional-law-review/article/national-and-eu-targets-for-reduction-of-greenhouse-gas-emissions-infringe-the-echr-the-judicial-review-of-general-policy-objectives/0E8A7AB0BC651FAAB064E49B5AB438BA>
6. Being A Constitutional Court In A Post-Sovereign Inter-Constitutional Order. In: *35.º Aniversário Tribunal Constitucional. Conferência Internacional. Lisboa – Centro Cultural de Belém. 24 e 25 de maio, 2018*. [Commemorative Conference of the 35th Anniversary of the Constitutional Court, Lisbon 2018], pp. 95-107, Lisbon 2022.
OA: https://www.tribunalconstitucional.pt/tc/content/files/tc_ebook_35anos/94/
7. Het geweldsmonopolie en de constitutionele identiteit van EU-lidstaten: naar aanleiding van twee Franse constitutioneelrechtelijke uitspraken. Tijdschrift voor Constitutioneel Recht, 2022 nr 1, pp. 64-78. OA
8. Hoe een pensioengerechtigde die door bleef werken een constitutioneel conflict tussen de nationale rechter en het Hof van Justitie van de EU veroorzaakte; en hoe dit bewijst dat het EU-recht noodzaakt tot afwijken van Nederlandse Grondwet.
In: *(L)AW MATTERS. Blogs and Essays in Honour of Prof. Dr. Aalt Willem Heringa*, 2022, 11-15
9. Executive Responsibility in The Netherlands: Responsibility of a Dominant Executive within a Parliamentary Setting. In: *La responsabilité du pouvoir exécutif en Europe* [Projet Régalien] Marcel Morabito e.a. (eds), Routledge

forthcoming

2021

10. On Some of the Pre-Conditions for Democracy under the Rule of Law, in: *Περιμένοντας τους Βαρβάρους. Law in a Time of Constitutional Crisis: Studies Offered to Mirosław Wyrzykowski*, Jakub Urbanik, Adam Bodnar. Warszawa: Wydawnictwo, C.H. Beck. 2021 ISBN 9788382357554. Pp. 83-92
<https://hdl.handle.net/11245.1/210bfcab-0c1c-4de5-830b-fbfd34fe1a2>

11. Democratie: top down of bottom up [Over Ruud Koole, Twee pijlers: het wankele evenwicht in de democratische rechtsstaat (Prometheus Amsterdam 2021, 339 pp.)] S&D 2021 nr.4, 43-51. Publicatiedatum 16-08-2021; OA <https://wbs.nl/publicaties/democratie-top-down-bottom>

12.[Ongepubliceerd: Memo CONCEPT VOORONTWERP VAN WET 5.3 Verbod tabakslobby]

13. De Rol van de Rechter in de Toeslagenaffaire : Podcast About Law, 8 Juni 2021
<https://wavve.link/wavve.linkaboutlaw>
<https://www.aboutlaw.nl/overige/afl-60-de-rol-van-de-rechter-in-de-toeslagenaffaire/>

Valorisatie, In de pers, etc (onder meer):

16 maart 2021:

In de pers: <https://www.nhnieuws.nl/nieuws/282561/hoogleraar-staatsrecht-noemt-versoepelingen-rondom-briefstemmen-wijs-besluit>

<https://nos.nl/l/2372877>

<https://www.nu.nl/tweede-kamerverkiezingen-2021/6122243/nieuwe-stemprocedure-wat-gebeurt-er-met-ongeldig-verklaarde-briefstemmen.html>

Is het erg als het kabinet midden in de corona-crisis valt? NU.nl 15 jan 2021.
<https://www.nu.nl/coronavirus/6101746/is-het-erg-als-het-kabinet-midden-in-de-coronacrisis-valt.html>

La inviolabilidad del Rey, (Países Bajos) El Mundo 24 Febrero 2021 p. 8

14. The Persistence of a Contested Concept: Reflections on 10 years Constitutional Identity in EU law. In *European Public Law*, volume 27, issue 3, 597-612.

<https://kluwerlawonline.com/journalarticle/European+Public+Law/27.3/EURO2021028>

https://pure.uva.nl/ws/files/64425301/The_persistence_EPL_EURO_27_0310.pdf

15. Tijd voor een nieuwe Grondwet? 3 mei 2021:

<https://www.nederlandrechtsstaat.nl/forum/id371/03-05-2021/tijd-voor-een-nieuwe-grondwet?-3-eeen-nieuwe-grondwet?.html>

16. Een tekst op een muurtje buiten het Binnenhof, waar men zo aan voorbij loopt - Over het voorontwerp van de tijdelijke wet op test- en vaccinatiebewijzen.

<https://www.montesquieu-instituut.nl/id/vlhep129mcy4/nieuws/een-tekst-op-een-muurtje-buiten-het>

<https://www.denederlandsegrondwet.nl/id/vlhep129mcy4/nieuws/een-tekst-op-een-muurtje-buiten-het>

17. Wie mag stemmen per brief in tijden van corona: de democratie, de machtenscheiding, de grondwet en het evrm. <Nederlandrechtsstaat.nl> 2 maart 2021. : www.nederlandrechtsstaat.nl/forum/id354/02-03-

[2021/wie-mag-stemmen-per-brief-in-tijden-van-corona-de-democratie-de-machtenscheiding-de-grondwet-en-het-evrm.html](#)

18. De Afdeling Bestuursrechtspraak en de rechtsstatelijke crisis rond de toelagenaffaire: over een onverstandige en onvoldoende reactie. In: *Nederlands Juristenblad* 2021, nr 4, 29 januari, 194-198

19. Blog: *Hoogste rechter, hoogste onrecht: over de rechter en de wet in de toelagenaffaire*. <https://www.nederlandrechtsstaat.nl/forum/id330/08-01-2021/hoogste-rechter-hoogste-onrecht-over-de-rechter-en-de-wet-in-de-toelagenaffaire.html>

20. Rule of Law Problems as Problems of Democracy. In: *Rule of Law in the European Union: 30 Years After the Fall of the Berlin Wall*. Edited by: Antonina Bakardjieva Engelbrekt, Andreas Moberg, Joakim Nergelius. ISBN: 9781509941599 (Hardback); 9781509941605 (Epub; e-book). Swedish Studies in European Law (SSEL); Swedish Network for European Legal Studies, nr 15. Oxford, Hart Publishing 2020, pp. 39-50
https://pure.uva.nl/ws/files/67137577/Rule_of_Law_Problems_as_Problems_of_Democracy.pdf

2020

21. Tijd, verandering en grondwetswijziging: over artikel 0 en artikel 1 van de Grondwet. In: *De vele facetten van het staatsrecht: opstellen aangeboden aan prof. dr. R. de Lange*. N.S. Efthymiou, P.W.A. Huisman, L. van Kalken (red.). Wolf Legal Publishers, Nijmegen 2020, pp. 195-201. ISBN 979462406162

22. *De Economische Constitutie: Beginselen van de Democratische Rechtsstaat tussen Globalisering en Europeanisering/ The Economic Constitution: Principles of Constitutional Democracy between Globalisation and Europeanisation*, Leonard F.M. Besselink (red./ed.) Met bijdragen van/ Contributions by Richard Bellamy, Eduardo Arenas Catalán, Katja Swider Sofia Ranchordás, Solke Munneke & Sam Maasbommel, Marijn van der Sluis, Cristina Fassone, Menelaos Markakis, Wolf Legal Publishers, Nijmegen 2020. 232 pp. ISBN: 9789462405974 (print)/ 9789462405981 (electronic).

Open Access at <https://www.wolfpublishers.eu/downloads/51489260>

α. Daarin: L.F.M. Besselink, 'Waarom staatsrechtgeleerden het moeten hebben over de economische constitutie', pp. 3-10.

23. A Directly Elected European Parliament: Introduction, in: *Les élections européennes 40 ans après – The European Elections, 40 years after: Bilans, enjeux et perspectives – Assessment, Issues and Prospects*. (Tony Marguery, Sébastien Platon, Hanneke van Eijken eds.), Larcier, 2020, ISBN 9782802765417, pp. 9-16

Digitally accessible at <https://www.larcier.com/fr/les-elections-europeennes-40-ans-apres-the-european-elections-40-years-after-2020-9782802765417.html>

24. Notitie tbv Tweede Kamer Vaste Kamercommissie Financiën inzake het *PSPP-Urteil* van het Bundesverfassungsgericht 5 Mei 2020. <https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=1e8df707-4af0-4ce8-a40e-18665488652b&title=Position%20paper%20L.%20Besselink%20t.b.v.%20algemeen%20overleg%20Eurogroep%2FEcofinraad%20d.d.%208%20juni%202020%20.pdf>

25. Mondkapjesplicht, subjectief staatsnoodrecht en een trage Tweede Kamer.

Blog www.Nederlandrechtsstaat.nl. 28 augustus 2020.

<<https://www.nederlandrechtsstaat.nl/forum/id296/28-08-2020/mondkapjesplicht-subjectief-staatsnoodrecht-en-een-trage-tweede-kamer.html>>

26. In de pers:

-<https://www.at5.nl/artikelen/203617/hoogleraar-uva-weigeren-mondkap-niet-straftbaar-en-boete-wordt-kwijtgescholden>

-<https://www.parool.nl/nederland/kan-er-in-nederland-een-avondklok-worden-ingesteld~bc717826/>

27. [Rechter en politiek: Machtenscheiding in de Urgenda-zaak](#), Tijdschrift voor Constitutioneel Recht jrg 2020 (11) nr 2, 128-151

Open Access <http://www.tvcr.nl/tijdschriftvoorconstitutioneelrecht/download/410Jrg11nr2-1.pdf> of

28.[Chapter] 11: Constitutional Adjudication in the Netherlands, Leonard Besselink.

In: The Max Planck Handbooks in European Public Law. Volume III: Constitutional Adjudication : Institutions. Edited by Armin von Bogdandy, Peter Huber, and Christoph Grabenwarter. Oxford University Press, ISBN 9780198726418 Hardback, 12 March 2020. Lxvi +906 pp (also as e-book), pp. 565-618

E-book: <https://oxford.universitypressscholarship.com/view/10.1093/oso/9780198726418.001.0001/oso-9780198726418-chapter-11>; DOI:10.1093/oso/9780198726418.003.0011

2019

29. [with J-H Reestman] [Spitzenkandidaten and the European Union's system of government](#). (2019). *European Constitutional Law Review*, 15(4), 609-618. DOI: <https://doi.org/10.1017/S1574019619000427>

30.Besselink, L. F. M., & Claes, M. (2019). [The Netherlands: The Pragmatics of a Flexible, Europeanised Constitution](#). In A. Albi, & S. Bardutzky (Eds.), *National Constitutions in European and Global Governance: Democracy, Rights, the Rule of Law. National Reports* (pp. 179-220). The Hague: T.M.C. Asser Press. https://doi.org/10.1007/978-94-6265-273-6_5

Open Access

https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-94-6265-273-6_5

31.[with Katja Swider and Bastian Michel] [The impact of the UK's withdrawal on the institutional set-up and political dynamics within the EU](#). Policy Department for Citizens' Rights and Constitutional Affairs, Directorate General for Internal Policies of the Union, PE 621.914 – 7 May 2019, 67 pp.

32.Bastian Michel and Leonard Besselink, '[The complications of a Brexit delay that runs into the European Parliament elections](#)', ACELG Blog Activ, 14 March 2019, <https://acelg.blogactiv.eu/2019/03/14/the-complications-of-a-brexit-delay-that-runs-into-the-european-parliament-elections-by-leonard-besselink-and-bastian-michel/>

33.Naschrift: [Het gaat er niet om dat de rechter recht moet spreken, maar dat hij niet mag wetgeven](#). In: *Nederlands Juristenblad* – 8-3-2018 – Afl. 9, p. 476. [see nr. 35]

34.Dibattiti: Leonard Besselink, Kaarlo Tuori, Gabor Halmai, Cesare Pinelli, 'The rule of law crisis in Europe, con interventi di Leonard Besselink, Kaarlo Tuori, Gabor Halmai, Cesare Pinelli'. In: *Diritto pubblico*, Annata: XXV, 1/2019. ISSN: 1721-8985, Il Mulino: Bologna, pp. 267-288, DOI: 10.1438/93726, <https://www.rivisteweb.it/isni/67960>

2018

35.[De constitutioneel meer legitieme manier van toetsing: Urgenda voor het Hof Den Haag](#); *Nederlands Juristenblad*, volume 93, Issue number 41, pp 3078-3082. 30-11-2018

36.[De meer legitieme manier van toetsing](#) – Urgenda voor het Gerechtshof Den Haag, Web-blog Publiekrecht en Politiek 12/10/2018, www.publiekrechtropolitiek.nl/de-meer-legitieme-manier-van-toetsing-urgenda-voor-het-gerechtshof-den-haag/

37. [Backwards and Forwards from Sovereignty To Constitutionalism: The Court Of Justice's Constitutional Case Law](#) – Editorial Comment. In: *European Constitutional Law Review*, 14: 665–674, 2018. <https://doi:10.1017/S1574019618000445>

38. [Europese democratie: uitdaging en opdracht](#). In: *De strijd om de democratie*, G. Molier, A. Elian, B. Rijkema (red.), Boom, 2018, 199-216

39. De Italiaanse Republiek. In: Het staatsrecht van 7 Europese landen : België, Bondsrepubliek Duitsland, Frankrijk, Italië, Polen, Verenigd Koninkrijk, Zweden / onder redactie van Prof. dr. L.F.M. Besselink, Prof. mr. P.P.T. Bovend'Eert, Mr. J.L.W. Broeksteeg, Prof. dr. R. de Lange. 2018. Negende, geheel herziene druk; Deventer : Wolters Kluwer ; Met index, literatuuropgave [Voorgaande druk onder de titel: Het staatsrecht van 15 landen van de Europese Unie. - Eerste druk onder de titel: Het staatsrecht van de landen der Europese gemeenschappen. – 1981] XIV, 453 pagina's. ISBN: 978-90-13-13370-7 (paperback); pp. 191-255

2017

40. Talking about European Democracy. (2017). *European Constitutional Law Review*, 13(2), 207-220. doi:10.1017/S1574019617000128

<https://www.cambridge.org/core/journals/european-constitutional-law-review/article/talking-about-european-democracy/C1B1E92CE91F11EFC0B0765A264B5AF0#>

41. EU Constitutionalism and National Parliaments: Insiders or Outsiders? In: *National Parliaments after the Lisbon Treaty and the Euro Crisis: Resilience or Resignation*, Davor Jančić (ed.), Oxford University Press (Oxford Studies in European Law series), 2017 pp. 25-36

42. The Bite, the Bark and the Howl: Article 7 TEU and the Rule of Law Initiatives, in: *The enforcement of EU law and values: ensuring Member States' compliance*. Jakab, A. & Kochenov, D. (eds.). Oxford: [Oxford University Press](#), p. 128-144, 17 pp., Chapter 8 [April 2017]

b. Pre-publication in a longer version as Amsterdam Centre for European Law and Governance Research Paper No. 2016-01, Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=2715943>

2016

43. Feest der democratie: tijd voor een correctie. Donderdag 28 april 2016. Commentaar blog De Nederlandse Grondwet

https://www.denederlandsegrondwet.nl/id/vk3mcfkyiroc/nieuws/feest_der_democratie_tijd_voor_eeen?ctx=vkmacfk8kojh

44. The Place Of National Parliaments Within The European Constitutional Order. In: Cristina Fassone & Nicola Lupo (eds), *Interparliamentary Cooperation in the composite European Constitution*, Oxford: Hart Publishing, 2016, pp. 23-38

45. L.F.M. Besselink, 'Beyond Notification: How to Leave the Union without Using Article 50 TEU', U.K. Const. L. Blog (30th Jun 2016) (available at: <http://ukconstitutionallaw.org>)

a. Re-posted as Leonard Besselink: Beyond Notification: How to Leave the European Union without Using Article 50 TEU | Afaceri juridice europene - European Legal Affairs. blog on July 8, 2016 at 1:30 pm

b. » Leonard Besselink : Au-delà de la notification : Comment quitter l'Union Européenne sans avoir recours à l'article 50 du TUE on July 25, 2016 at 11:30 pm

2015

46. European Union Law and the Constitutional Courts of the Member States: Interviews [Dreptul Uniunii Europene și Tribunalele Constituționale Ale Statelor Membre. Interviu.]

Interviews taken by Dragoș Calin; Translation Amelia Paula Chirteș, Adnana Popescu and Dragoș Calin. Editura Universitara, București, 2015. Dreptul Uniunii Europene și Tribunalele Constituționale Ale Statelor Membre. Interviu.

Interviews taken by Dragoș Calin; Translation Amelia Paula Chirteș, Adnana Popescu and Dragoș Calin. Editura Universitara, București, 2015.

Interview with Leonard Besselink at pp. 34-47.

47. Verfassungsgerichtsbarkeit in den Niederlanden. In: Handbuch Ius Publicum Europaeum, von Bogdandy/ Grabenwarter/ Huber (Hg.), Bd VI Verfassungsgerichtsbarkeit in Europa: Institutionen [C.F. Müller] pp. 357-411. ISBN 978-3-8114-6006-5

c. Open access at:

d. https://pure.uva.nl/ws/files/2743962/172593_Verfassungsgerichtsbarkeit_in_den_Niederlanden_Handbuch_Ius_Publicum_Europaeum_VI.pdf

48. Wat nu? Enkele constitutionele overwegingen [bij Advies 2/13 van het HvJEU]. Special De toetreding van de EU tot het EVRM. In Nederlands Tijdschrift voor de Mensenrechten – NJCM Bulletin, jrg 40, nr 2, 2015, pp. 219-224

Open Access at <http://hdl.handle.net/11245/1.505804>

49. A Constitutional Moment: Acceding to the ECHR (Or Not), European Constitutional Law Review 11, 2015-1, pp. 2-12.

Open access at:

<https://www.cambridge.org/core/journals/european-constitutional-law-review/article/constitutional-moment-acceding-to-the-echr-or-not/972ED9825504D97D4BDED12D738D55EF>

50. '(...) onverminderd de verantwoordelijkheid van de minister', Weblog publiekrecht en politiek, 2 november 2015.

2014

51. Acceding to the ECHR notwithstanding the Court of Justice Opinion 2/13, VerfBlog, 2014/12/23,

<http://www.verfassungsblog.de/acceding-echr-notwithstanding-court-justice-opinion-213/>

Also at: <http://acelg.blogactiv.eu/2014/12/24/acceding-to-the-echr-notwithstanding-the-court-of-justice-opinion-213/#more-469>

In het Nederlands:

<http://www.publiekrechtropolitiek.nl/toetreden-tot-het-evrm-niettegenstaande-opinie-213/>

Responses and replies at:

UK Constitutional Law Group, response to Sionaidh Douglas-Scott

<http://ukconstitutionallaw.org/2014/12/24/sionaidh-douglas-scott-opinion-213-on-eu-accession-to-the-echr-a-christmas-bombshell-from-the-european-court-of-justice/>

I-CONnect, response to Michèle Finck

<http://www.iconnectblog.com/2014/12/the-court-of-justice-of-the-european-union-strikes-down-eu-accession-to-the-european-convention-on-human-rights-what-does-the-decision-mean/>

52. The ECJ as the European “Supreme Court”: Setting Aside Citizens’ Rights for EU Law Supremacy, VerfBlog, 2014/8/18,

<http://www.verfassungsblog.de/ecj-european-supreme-court-setting-aside-citizens-rights-eu-law-supremacy>

53. Parameters of Constitutional Conflict after *Melloni*. In: European Law Review 2014, 39(4), 531-552.

Pre-print at <http://ssrn.com/abstract=2345143>.

54. Does EU Law Recognize Legal Limits to Integration? Accommodating diversity and its limits. In: *The EU Between 'an Ever Closer Union' and Inalienable Policy Domains of Member States*, Herausgegeben von Prof. Dr. Thomas Giegerich, LL.M. (Virginia), Oskar Josef Gstrein, LL.M., Sebastian Zeitzmann, LL.M. Nomos Verlag 2014, 557 S., Broschiert, ISBN 978-3-8487-0995-3 pp. 59-78. See:

<https://ssrn.com/abstract=2343751> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2343751>

55. Leonard Besselink, Monica Claes, Šejla Imamović, Jan Herman Reestman, *National Constitutional Avenues for Further EU Integration*, Study, European Parliament, Directorate General for Internal Policies, Policy Department C: Citizens' Rights And Constitutional Affairs, Legal Affairs Committee, Constitutional Affairs Committee, PE 493.046 EN, Brussels March 2014, 277 pp.

Electronically available at:
http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2014/493046/IPOL-JURI_ET%282014%29493046_EN.pdf

56. Parameters of Constitutional Development: The Fiscal Compact In Between EU and Member State Constitutions. In: *The EU after Lisbon: Amending or Coping with the Existing Treaties?* Rossi, Lucia Serena, Casolari, Federico (Eds.) Springer Verlag 2014, X, 334 p. 2 illus., 1 illus. in color, ISBN 978-3-319-04590-0 , pp. 21-35

<http://hdl.handle.net/11245/1.433074>

57. Constitutional Law of the EU Member States, Leonard Besselink, Paul Bovend'eert, Hansko Broeksteeg, Roel de Lange, Wim Voermans (eds), Kluwer Deventer, 2014, VI + 1765 pp. ISBN 978-90-13-09176-2

Daarin:

The Italian Republic, [originally written by Ernst Hirsch Ballin, edited and updated by Leonard F.M. Besselink], in: idem pp. 903-966 <http://hdl.handle.net/11245/1.433076>

The Kingdom of the Netherlands, in: idem, pp. 1187-1242 <http://hdl.handle.net/11245/1.435770>

58. Populariserend:

Nik de Boer, Leonard Besselink. Toetsing Grondwet lost niets op. Brabants Dagblad 29 maart 2014, p. 3 Opinie.

2013

59. Multiple Political Identities: Revisiting the 'Maximum Standard'. In: *Citizenship and Solidarity in the European Union – from the Charter of Fundamental Rights to the Crisis, the state of the art.* Alessandra Silveira (ed.), [Euroclio Series] Peter Lang, (Bern/Bruxelles) 2013.

60. The Proliferation of Constitutional Law and Constitutional Adjudication, or How American Judicial Review Came to Europe After All. *Utrecht Law Review*. Volume 9, Issue 2, March 2013, pp. 19-35.

<http://www.utrechtlawreview.org/index.php/ulr/article/viewFile/223/220>

61. Should the European Union Ratify the European Convention for Human Rights: Some Remarks on the Relations between the European Court of Human Rights and the European Court of Justice. In: *Constituting Europe: the European Court of Human Rights in a national, European and global context.* Andreas Føllesdal/ Geir Ulfstein/ Birgit Peters (eds.) Cambridge Studies on Human Rights Conventions, Cambridge University Press

Hardback ISBN-13: 978110702444, May 2013 , pp. 301-333

Paperback ISBN: 9781107536371, July 2015, p. 301-333

62. JHR and LB (2013). After Åkerberg Fransson and Melloni. *European Constitutional Law Review*, 9, pp 169-175.

2012

Niet in druk gepubliceerd:

63. *De context van het staatsrecht*, inaugurele rede Universiteit van Amsterdam 7 september 2012

Video recording at <http://youtu.be/4yi5KC8US8s>.

64. Informal International Lawmaking: Elaboration and Implementation in The Netherlands. In: *Informal International Lawmaking: Case Studies*. Ayelet Berman, Sanderijn Duquet, Joost Pauwelyn, Ramses A. Wessel and Jan Wouters (editors). 2012 Torkel Opsahl Academic EPublisher, The Hague. ISBN 978-82-93081-84-5, p. 97-140
E-published at http://www.ficli.org/fileadmin/ficli/documents/LOTFS/LOTFS_3_Web.pdf

65. The Protection of Fundamental Rights Post-Lisbon: The Interaction between the Charter of Fundamental Rights of the European Union, the European Convention on Human Rights and National Constitutions. Questionnaire and General Report. In: Reports of the XXV FIDE Congress Tallinn 2012, Volume 1: The Protection of Fundamental Rights Post-Lisbon, Tallinn 2012, Tartu University Press. Pp. 1-139.

66. De Italiaanse Republiek. In: *Het Staatsrecht van landen van de Europese Unie*, redactie L.F.M. Besselink e.a. [Prakke /Kortmann], 8^e geheel herziene druk, Kluwer Deventer 2012, pp. 191-255

67. The Fiscal Compact and the European constitutions: 'Europe speaking German'. *European Constitutional Law Review*, 2012 nr 1, pp. 1-7

68. Respecting Constitutional Identity in the EU. A Case Note to ECJ (Second Chamber), Case C 208/09, 22 December 2010, Ilonka Sayn-Wittgenstein v Landeshauptmann von Wien. In: 49 CMLRev (2012) nr 2 pp. 671–693 [digital version also available at [ssrn](#) and <https://dspace.library.uu.nl/handle/1874/227431>]

69. Constitutional Adjudication in the Era of Globalisation: the Netherlands in Comparative Perspective. In: *European Public Law* 2012, nr 2, pp. 231-245.
Available at [ssrn](#) and [igitur archive](#)

70. [co-authored by Brecht van Mourik] The Parliamentary Legitimacy of the European Union: The Role of the States General in the European Union. *Utrecht Law Review* Vol. 8 issue 1 2012, 28-50, URN:NBN:NL:UI:10-1-101424, <http://www.utrechtlawreview.org/index.php/ulr/article/view/179/178>
Also available at <http://ssrn.com/paper=1997054>
<http://hdl.handle.net/11245/1.378251>

2011

71. Is de Grondwet voor bange mensen? In: *Tijdschrift voor Constitutioneel Recht*, 2011 (aflevering 1), pp. 45-50
<http://igitur-archive.library.uu.nl/law/2012-0425-200549/UUindex.html>

72. Besselink, L.F.M., Gevaarlijk spel: Machtenscheiding en de interventies van het Hof van Justitie bij de toetreding van de EU tot het EVRM. in: Jan-Herman Reestman, Annette Schrauwen, Manet van Montfrans en Jan Jans (red.), *De regels en het spel. Opstellen over recht, filosofie, literatuur en geschiedenis aangeboden aan Tom Eijsbouts* (T.M.C. Asser Press 2011), p. 1- 15.
<http://igitur-archive.library.uu.nl/law/2011-1116-200619/UUindex.html>

73. De constitutionele weg als Koninklijke weg: over het proces van ontmanteling van de Nederlandse Antillen. In: *De toekomst van het Koninkrijk: een terugblik – Liber amicorum prof. mr. Jaime Saleh bij gelegenheid van zijn afscheid van de leerstoel Constitutioneel Koninkrijksrecht aan de Universiteit Utrecht*. I.L.A. Broekhuijse, H.R.B.M. Kummeling, R. Nehmelman (red.), Utrecht 2011, ISBN 978-90810636-0-9. pp. 11-22.
<http://igitur-archive.library.uu.nl/law/2011-1025-200604/UUindex.html>

2010

74. The Eclipse of the Legality Principle in the European Union, Edited by Leonard Besselink, Frans Pennings, Sacha Prechal [European Monographs, vol. 75], Kluwer Law International, Alphen aan den Rijn, 2011 [2010], xxv + 303 pp. ISBN 9041132627 , ISBN 13: 9789041132628 Hardcover , 344 pp.

- a) Introduction: Legality in Multiple Legal Orders [with Sacha Prechal and Frans Pennings]. In: The Eclipse of the Legality Principle in the European Union, Edited by Leonard Besselink, Frans Pennings, Sacha Prechal [European Monographs, vol. 75], Kluwer Law International, Alphen aan den Rijn, 2011 [2010], pp. 3-9
- b) Chapter 15: Conclusion: The Eclipse of Legality: An Assessment. In: The Eclipse of the Legality Principle in the European Union, Edited by Leonard Besselink, Frans Pennings, Sacha Prechal [European Monographs, vol. 75], Kluwer Law International, Alphen aan den Rijn, 2011 [2010], pp. 295 -303

75. The Globalizing Turn in the Relationship Between Constitutionalism and Democracy: Some Iterations from the Perspective of Constitutional Law. In: Rechtsfilosofie & Rechtstheorie / *Netherlands Journal of Legal Philosophy* 2010 (39) 3, pp. 234-245

76. The Role of the States General in the European Union [with Brecht van Mourik, Davor Jancic and others]. In: The Role of National Parliaments in the European Union. FIDE XXIV Congress/ Congrès / Kongress / Congreso Madrid 2010. DP Servicio de Publicaciones de la Facultad de Derecho Universidad Complutense de Madrid. ISBN 978-84-8481-115-2/ 978-84-8481-116-9. Volume 1. pp. 487- 518

77. National and constitutional identity before and after Lisbon, In: 3 Utrecht Law Review (2010), November 2010, pp. 36-49. at <http://www.utrechtlawreview.org/>
<http://www.utrechtlawreview/index.php/ulr/article/viewFile/139/135>

78. Treaty And Constitution: Interpreting Constitutional Relations In Europe. In: *Europa: Costituzione o Trattato per suo Fondamento: Sul Trattato di Lisbona e I suoi sviluppi*. A cura di Stefania Baroncelli e Marcello M. Fracanzani. [Collana : *Institut International d'Etudes Européennes Antonio Rosmini*] Napoli : Edizioni Scientifiche Italiane, 2010. ISBN: 9788849519532. p. 117-134.

79. The Legal Competence With Regard to External Borders: Examining Coherence. Met Evelien Brouwer, Galina Cornelisse en Imelda Tappeiner. In: *Europe's 21st Century Challenge: Delivering Liberty*. Didier Bigo, Sergio Carrera, Elspeth Guild, R.B.J. Walker, eds.. Farnham: Ashgate, 2010. pp. 487- 518

80. Public Security and Fundamental Principles of Criminal Law. In: *Rechtsstaat, Freiheit und Sicherheit in Europa/ Etat de droit, liberté et sécurité en Europe/ Rule of Law, Liberty and Security*. Julia Iliopoulos-Strangas, Oliver Diggelmanne & Hartmut Bauer (eds.). Societas Iuris Publici Europaei (SIPE). Athene/Baden-Baden/ Brussel: Ant. N. Sakkoulas/Nomos Verlagsgesellschaft/ Bruylant. 2010. Pp. 247-276

81. Review essay F.T. Oldenhuis, Exclusiviteit en (in)tolerantie; schurende relaties tussen recht en religie. Rede uitgesproken bij de aanvaarding van zijn benoeming tot bijzonder hoogleraar in de Faculteit der Rechtsgeleerdheid en Godsdienstwetenschap, met de leeropdracht religie en recht, 23 mei 2006. Kluwer Deventer 2008, 28 pp. In: *Nederlands Tijdschrift voor Kerk en Recht*, NTKR 4 (2010), pp. 1-15 www.ntkr.nl , [17 september 2009]

Ongepubliceerd:

Goedkeuring of vernietiging? Ministerieel toezicht op zelfregulering in de advocatuur, Utrecht, oktober 2010. Prof. dr. L.F.M. Besselink, hoogleraar constitutioneel recht; Prof. mr. B.J. Schueler, hoogleraar bestuursrecht, in het bijzonder omgevingsrecht Universiteit Utrecht (in opdracht van de NovA; 21 pagina's)

2009

82. De internationale rechtsorde en de Nederlandse Grondwet. Leonard Besselink; Ramses Wessel. In: Internationale spectator : tijdschrift voor internationale politiek, ISSN 0020-9317 vol. 63 (2009), afl. 11, pag. 569-573

83. [Met R.A. Wessel] De invloed van ontwikkelingen in de internationale rechtsorde op de doorwerking naar Nederlands constitutioneel recht. Alphen aan den Rijn, Kluwer. 120 pp. Ook verschenen als TK 2009-2010, nr 31 570, nr. 13, bijlage.

Open Access at

https://dspace.library.uu.nl/bitstream/handle/1874/209756/Invloed_v-ontwikkeling_clean.pdf?sequence=1

84. [With Brecht van Mourik]. 'The Roles of the National Parliament and the European Parliament in EU Decision-Making: The Approval of the Lisbon Treaty in the Netherlands'. In: European Public Law 15, no. 3 (2009): 307-318.

85. De Italiaanse Republiek. In: *Het Staatsrecht van 15 landen van de Europese Unie*, redactie L.Prakke en C.A.J.M. Kortmann, 7^e geheel herziene druk, Kluwer Deventer 2009, pp. 463-536

86. [The Notion and Nature of the European Constitution after the Lisbon Treaty](#). In: European Constitutionalism beyond Lisbon, Jan Wouters (ed.), Luc Verhey (ed.), Philipp Kiiver (ed.), Uitgeverij Intersentia, 2009, pp. 261-281

87. The Notion and Nature European Constitution after the Reform Treaty. In: EU-Legal Order: An Overview, P. Mohana Krishna (ed.). Hyderabad, Andhra Pradesh, India: Amicus Books © 2008-09 The Icfai University Press, pp. 33-58.

88. Integration and Immigration – The Vicissitudes of Dutch 'Inburgering'. In: *Illiberal Liberal States: Immigration, Citizenship and Integration in the EU*. Sergio Carrera, Elspeth Guild and Kees Groenendijk, editors. Ashgate, Aldershot, 2009, pp. 241-258

89. The European Union and the European Convention on Human Rights after the Lisbon Treaty: From Bosphorus Sovereign Immunity to Full Scrutiny? In: *State Immunity: A Politico-Legal Study*, A. Sabitha (ed.). Hyderabad, Andhra Pradesh, India: Amicus Books © 2008-09 The Icfai University Press, pp. 179-196

90. Boekrecensie: Ruud van den Berg, Vormen van begrip van wet en wetgeving: wetsbegrippen in de Staatrechtsgeleerdheid in Duitsland en Nederland in de negentiende en twintigste eeuw (Tilburg 2003), xiv + 473 pp., ISBN 90-5454-329-9 (Boom Juridische Uitgevers). In: Pro Memorie – Bijdragen tot de rechtsgeschiedenis der Nederlanden. Jaargang 10 (2008), aflevering 1, pp. 121-124

2008

91. The European Union and The European Convention On Human Rights: From Sovereign Immunity in Bosphorus to Full Scrutiny under the Reform Treaty? In: *Changing Perceptions of Sovereignty and Human Rights: Essays in Honour of Cees Flinterman*, Intersentia Antwerpen 2008, pp. 295-309. Open Access at https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1132788

92. The Relative Autonomy of the EU Human Rights Standard, *European Constitutional Law Review* 4 (2008), pp. 199 ff..

93. Instemmingsvereiste en behandelingsvoorbehoud voor EU-besluiten: nu of nooit. Met: Deirdre Curtin en Jan-Herman Reestman. In: *Nederlands Juristenblad*, jrg. 83, 30 mei 2008, 1073-1074

94. Case C-145/04, *Spain v. United Kingdom*, judgment of the Grand Chamber of 12 September 2006; Case C-300/04, *Eman and Sevinger*, judgment of the Grand Chamber of 12 September 2006; ECtHR (Third Section), 6 September 2007, Applications Nos. 17173/07 and 17180/07, Oslin Benito Sevinger and Michiel Godfried Eman (*Sevinger and Eman*), in: 45 *Common Market Law Review* 45 (2008), 787-813

95. Inburgering van Nederlanders: de administratieve verwerking van een ongrondwettige maatregel. In: Grensverleggend Bestuursrecht [Liber Amicorum Ten Berge]. G.H. Addink, G.T.J.M. Jurgens, Ph.M. Langbroek, R.J.G.M. Widdershoven, red.. Kluwer – Alphen aan den Rijn 2008, 137-158
Electronisch te consulteren op <http://igitur-archive.library.uu.nl/law/2008-0820-200747/UUindex.html>

96. Geweldsmonopolie, Grondwet en krijgsmacht. In: Grondwet, krijgsmacht en oorlog, Publikaties van de Staatsrechtkring, deel 26, Wolf Publishers, Nijmegen 2008, 67-124
<http://igitur-archive.library.uu.nl/law/2011-1110-200526/UUindex.html>

2007

97. [A Composite European Constitution/ Een samengestelde Europese constitutie](#). [Inaugural Address Jean Monnet Chair European Constitutional Law, University of Utrecht, 10 January 2007.] Groningen, Europa Law Publishing, 2007, 22 + 22 pp. ISBN : 9789076871912; ISBN : 9076871914; OCLC : 191875187

98. Constitutional Referenda in the Netherlands: a Debate in the Margin. Vol 11.1 Electronic Journal of Comparative Law (May 2007), <http://www.ejcl.org/111/art111-2.pdf> .
f. See also publications 2006 OA at <https://dspace.library.uu.nl/handle/1874/20387>

99. Geschillenbeslechting in de Koninkrijksverhoudingen – een constitutioneel tekort. In: Nieuwe Verhoudingen in het Koninkrijk der Nederlanden. H.R.B.M. Kummeling, J. Saleh (red.). Universiteit Utrecht, 2007, pp. 117-132

100. Book review: J.W.A. Fleuren, Een ieder verbindende bepalingen van verdragen, diss. RU Nijmegen, Den Haag: Boom Juridische Uitgevers 2004, xvi+531 p. ISBN 9054544465. In: Rechtsgeleerd Magazijn THEMIS 2007-3, 116-120. Open Access at <http://igitur-archive.library.uu.nl/law/2008-0114-201213/UUindex.html>

101. Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden (1954-). In: Constitutionele klassiekers. H. Battjes en B.P. Vermeulen (red.). Nijmegen: Ars Aequi Libri, pp. 191-214

102. Ius Publicum Europaeum: § 6 Grundstrukturen staatlichen Verfassungsrechts: Niederlande, in: Handbuch Ius PUBLICUM EUROPAEUM, Band I: *Gundlagen und Grundzüge staatlichen Verfassungsrechts*, Prof. Dr. Armin von Bogdandy, Prof. Dr. Pedro Cruz Villalón, Prof. Dr. Peter M. Huber (hersg.), C. F. Mueller Verlag, Heidelberg 2007, pp. 327-388. Open Acces at <http://dspace.library.uu.nl/handle/1874/25730>

103. Shifts in Governance : National Parliaments and Their Governments' Involvement in European Union Decision-Making. In: National Parliaments and the European Union: The Constitutional Challenge for the Oireachtas and other Member State Legislatures. Gavin Barrett (ed.), ISBN 1-905536-02-X Clarus Press, Dublin 2007, pp. 29-46

104. Editorial - Dynamics of European and national citizenship: inclusive or exclusive? *European Constitutional Law Review*, 3: 1-4, 2007

105. Hoofdstuk 3: INTERNATIONAAL RECHT EN NATIONAAL RECHT. In: Handboek Internationaal Recht, Nathalie Horbach, René Lefeber & Olivier Ribbelink (red.), TMC Asser Press, The Hague 2007, pp. 47-80

106. Nederlands post-koloniaal kiesrecht: het Europees Parlement en de Tweede Kamer. *Nederlands Tijdschrift voor Europees Recht NTER*, 13 (2007), 4, pp. 64-71

107. Parlement en buitenlandse politiek – Een drieluik over constitutionele relaties tot de buitenwereld. In: Publikaties van de Staatsrechtkring – Staatsrechtconferenties, deel 10. Wolf Legal Publishers 2007, pp. 177-204
<http://igitur-archive.library.uu.nl/law/2008-0114-201118/UUindex.html>

2006

108. Expulsion and Integration: Erecting Internal Borders within the Kingdom of the Netherlands. – Liberty and Security in Europe.

Electronic publication on: <<http://www.libertysecurity.org/article1096.html>> Publication date 12 September 2006

109. De Binnengrenzen van het Koninkrijk, Of: Het voorontwerp 'Verbanning en Inburgering', CHALLENGE – Liberty and Security in Europe, <<http://www.libertysecurity.org/article1109.html>> publication date 29 May 2006

110. De Binnengrenzen van het Koninkrijk, of: Het voorontwerp 'Verbanning en Inburgering'. In: TAR Justicia – Tijdschrift voor Antilliaans Recht 2006, nr 3, pp. 70-84

111. Unequal Citizenship: Integration Measures and Equality. In: The Nexus between Immigration, Integration and Citizenship in the EU. Sergio Carrera (Editor). Challenge Liberty and Security Collective Conference, Volume April 2006, pp. 14-19

112. The Dutch Constitution, the European Constitution and the Referendum in the Netherlands. In: Anneli Albi, Jacques Ziller (eds.), The European Constitution and the National Constitutions: the Ratification and Beyond. Dordrecht, etc., European Monographs: Kluwer Law International. pp. 113-123

113. Constitutional Referenda in the Netherlands: a Debate in the Margin. In: Netherlands Contributions to the 17th International Congress of Comparative Law, J.H.M. van Erp and L.P.W. van Vliet (eds). Intersentia Antwerpen/Oxford, pp. 349-378

Also published in vol 11.1 Electronic Journal of Comparative Law (May 2007), <<http://www.ejcl.org/111/art111-2.pdf>>.

114. [National Parliaments in the EU's Composite Constitution: a Plea for a Shift in Paradigm.](#)

In: Ph. Kiiver (ed.), National and Regional Parliaments in the European Constitutional Order, Groningen: Europa Law Publishing, 2006. ISBN: 9076871639, pp. 117-131

115. Double Dutch: the Referendum on the European Constitution. In: 12 European Public Law (2006), issue 3 September 2006, 345-352

116. Schriftelijk advies inzake herziening van artikel 100 Grondwet. In: Inzet met instemming: Rapport van de Werkgroep Nato Response Force (NRF), Deel Twee, bijlagen. Tweede Kamer der Staten-Generaal. Kamerstukken Tweede Kamer, zittingsjaar 2005-2006, 30162, nrs 4-5, pp. 43-50.

2005

117. A Constitution for Europe and other Constitutions. In: European Constitutional Law Review (3) 2005, 335-338

118. Annotatie: Hoge Raad (HR), nr. C03/118HR, LJN: AO8913 (Civiel) en Hoge Raad (HR), nr. 00156/04 E, LJN: AR1797 (Strafkamer), arresten van 1 oktober 2004 en 2 november 2004. In: SEW Tijdschrift voor Europees en economisch recht, 53e jaargang juli/augustus 2005, 7/8, C. Nederlandse Rechters, nr 59, pp. 336-339

119. De Europese Unie en de Koninkrijksrelaties. In: 50 jaar Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden. L.J.J. Rogier en H.G. Hoogers, red. Den Haag, Ministerie van binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. 2005. pp.109-122

120. De invloed van Europeanisering op de constitutionele verhoudingen in Nederland. In: Europeanisering in Nederland – B en M, Tijdschrift voor Beleid, Politiek en Maatschappij, Themanummer Tussen Brussel en de Polder, Sebastiaan Princen en Kutsal Yesilkagit, red.. 2005, jrg. 32, nr 1, pp. 45-55

121. [met Senden, L.A.J., E. Steyger, R.J.G.M. Widdershoven e.a.] *Grondwet voor Europa wettekst en vergelijking*

met de geldende basisverdragen, editie 2005/2006. Sdu Uitgevers, Den Haag, 2005, 256 pp.
- http://www.sdu.nl/catalogus/Sdu_Juridisch/9054094818.jsp

122. Ongrondwettige grondwetswijzigingen. In: *Met Recht en Reede: Opstellen aangeboden aan mr. J.L. de Reede*. Wouter Hins, Aernout Nieuwenhuis, Jan Herman Reestman, redactie. Kluwer Deventer 2005, pp. 9-18

123. Van constitutionele beslissingsmacht tot vermeende zeggenschap: parlementaire betrokkenheid bij de deelname van de Nederlandse krijgsmacht aan internationale militaire operaties. In: *De Grondwet en het inzetten van de strijdkrachten*. Marnix Van Damme (red.). Maklu-Antwerpen 2005, 137-173

124. *Inburgering, gelijke behandeling en verblijfsrecht van vreemdelingen in Nederland. Voorstudie voor de Adviescommissie Vreemdelingenzaken*, Utrecht 2004, 103 pp. [Reeks voorstudies ACVZ, Ministerie van Justitie, Den Haag] Voorstudies nr. 7, 4-2005

Gepubliceerd op [inburgering gelijke behandeling en verblijfsrecht](http://www.acvz.com/publicaties/VS-ACVZ-NR7-2005.pdf); <http://www.acvz.com/publicaties/VS-ACVZ-NR7-2005.pdf>

2004

125. The Constitutional Duty to Promote the Development of the International Legal Order: the Significance and Meaning of Article 90 of the Netherlands Constitution. In: *Netherlands Yearbook of International Law*, Volume XXXIV, 2003, pp. 89-138

126. Separation of Powers versus EC Law: Supreme Court of the Netherlands [*Hoge Raad der Nederlanden*], 21 March 2003, Civil Chamber, Nr. C01/327HR. *Stichting Waterpakt, Stichting Natuur en Milieu, Vereniging Consumentenbond and three others v. State of the Netherlands*. In: *Common Market Law Review* 41(2004): 1429-1455

127. *Constitutional Law of the Netherlands. An Introduction with Texts, Cases and Materials*. Ars Aequi Libri, Nijmegen 2004, ISBN 90-6916-533-3, NUR 823; 208 pp.

128. *The Kingdom of the Netherlands: the Charter and Constitution*. Ars Aequi Libri, Nijmegen 2004, ISBN 90-6916-530-9, NUR 693; 35 pp.

129. Met Th. Mertens. Een christelijke Europa: mosterd na de maaltijd? In: J.H.H. Weiler, *Een christelijk Europa - een verkennend essay*. Kluwer 2004, pp. 1-8

130. Vertaling uit het Italiaans [en Duits, met Th. Mertens] van J.H.H. Weiler, *Een christelijk Europa: een verkennend essay*. Kluwer Deventer 2004, X + 108 pp.

131. Old Problems in A New Guise? Defence in the EU Constitution. In: *European Constitutional Law Review*, jrg 1 (2005) nr 1, pp. 21-27

132. De constitutionele bepalingen over verdragen die van de Grondwet afwijken en de opdracht van bevoegdheid aan internationale organisaties. Kamerstuk 27 484 (R 1669), vergaderjaar 2002-2003, nr. 289 [Eerste herdruk; Tweede Herdruk] 66 pp.

133. [Annotatie HR Waterpakt-arrest] Jurisprudentie. C. Nederlandse rechters. 31. HR 21 maart 2003, Eerste Kamer, nr. C01/327HR, LJN-nummer: AE8462, *Stichting Waterpakt, Stichting Natuur en Milieu, Vereniging Consumentenbond en drie anderen tegen de Staat der Nederlanden*. In: *SEW Tijdschrift voor Europees en economisch recht*, 52^e jaargang mei 2004, pp. 232-238

134. Memorandum. Written evidence to the House of Lords European Union. In: *House of Lords. European Union*

Committee. 6th Report of Session 2003-04. The Future Role of the European Court of Justice. Report with Evidence. HL paper 47. Ordered to be printed 2 March and published 15 March 2004. London: The Stationery Office Limited. p. 59-67* <https://publications.parliament.uk/pa/ld200304/ldselect/ldcom/47/47we04.htm>

135. Cynicism, Scepticism and Stoicism. A Stoic Distinction in Grotius' Concept of Law.

In: *Grotiana*, New Series vol. 22/23, 2001/2002, pp. 177-196

Also published in: *Grotius and the Stoa*, Hans Blom and Laurens Winkel (eds.), Van Gorcum, Assen 2004, pp. 177-196*

136. Book review: A.W. Brian Simpson, *Human Rights and the End of Empire: Britain and the Genesis of the European Convention*. Oxford: Oxford University Press, 2001. Xiv + 1161 pages. ISBN 0-19-826289-2. Price € 105

In: *CMLRev* (2004) 41: 261- 263

137. Kroniek Europees en Nederlands Constitutioneel Recht. In: *Nederlands Juristenblad* 2004, 6 maart 2004, nr. 10, 504-512.*

138. Normering van overheidshandelen. In: F.C.M.A. Michiels (red.). *Staats- en bestuursrecht: Tekst en Materiaal*. Met bijdragen van Gio ten Berge, Leonard Besselink, Henk Kummeling, Lex Michiels en Rob Widdershoven. Tweede Druk. Kluwer - Deventer 2003. ISBN 90 268 4136 1; NUR 823-302. xii + 492 pp. [hierin: pp. 187-255]

139. Metten v. Minister of Finance. In: *The Relationship between European Community law and National Law: The Cases*. Volume 2. Edited with an Introduction by Andrew Oppenheim. Cambridge University Press, 2003 ISBN 0 521 63098 3 hardback. Pp. 401-406

2003

140. F.C.M.A. Michiels (red.). *Staats- en bestuursrecht: Tekst en Materiaal*. Met bijdragen van Gio ten Berge, Leonard Besselink, Henk Kummeling, Lex Michiels en Rob Widdershoven. Kluwer - Deventer 2003. ISBN 90 268 4136 1; NUR 823-302. xii + 492 pp. [hierin: pp. 193, 285-334]

141. Constitutionele toetsing in internationaal perspectief. In: *Ars Aequi*, 52 (2003) 2, 89-95

https://dspace.library.uu.nl/bitstream/handle/1874/19327/besselink_03_constitutionele_toetsing.pdf;sequence=1

<https://juridischeuitgeverij.nl/product/constitutionele-toetsing-in-internationaal-perspectief/>

142. Tweeërlei constitutie. In: *Op het snijvlak van recht & politiek*. Opstellen aangeboden aan prof. mr. L. Prakke, Kluwer Deventer 2003, pp. 13-26 *

143. Aansprakelijkheid en verantwoordelijkheid van de diocesane bisschop in het licht van de grondrechten. In: *Verantwoordelijkheid en Aansprakelijkheid van de Diocesane Bisschop*. K. Martens (red.). Werkgroep Nederlandstalige Canonisten. Uitgeverij Peeters, Leuven 2003, pp. 125-138 *

144. Chapter 9: Military Law in the Netherlands. In: *European Military Law Systems*. Georg Nolte (ed.), De Gruyter Rechtswissenschaften Verlags-GmbH, Berlin 2003, pp. 547-646.

[A slightly expanded version, with illustrations: <https://dspace.library.uu.nl/handle/1874/214157> of https://dspace.library.uu.nl/bitstream/handle/1874/19330/besselink_03_chapter_9_military%20law.pdf%3bsequence=1]

145. Becoming a party to treaties which diverge from the Constitution, *European Public Law*, vol 9, issue 4 (Kluwer Law International 2003), pp. 471-480 *

146. The Role of National Parliaments with regard to the EU - The Dutch Experience in Comparative Perspective. Second Annual Conference of the ICEL, 25-26 May 2001. Publications of the Irish Centre for European Law.
- E-publication: at <http://www.icel.ie/annualCongress-two.htm>

147. The Protection of Human Rights in Federal Systems - The Case of Ethiopia. In: Ethiopian Studies at the End of the Second Millenium. Ed. by Baye Yimam, Richard Pankhurst, David Chapple, Yona Admassu, Alula Pakhurst, Birhanu Teffera. Proceedings of the XIVth International Conference for Ethiopian Studies, Addis Ababa University, 6-11 November 2000, Law and Politics Panel. (Vol . 3) pp. 1359-1387.

OA:

https://dspace.library.uu.nl/bitstream/handle/1874/19504/besselink_00_protection.pdf?sequence=1&isAllowed=y

https://www.researchgate.net/publication/46647577_The_Protection_of_Human_Rights_in_Federal_Systems_-_The_Case_of_Ethiopia

148. Constitutionele aspecten van de discussie over modernisering van de strafvordering. In: Op zoek naar grondslagen: Strafvordering 2001 ter discussie. C.H. Brants, P.A.M. Mevis, E. Prakken, J.M. Reijntjes (red.). Boom Juridische Uitgevers, Den Haag 2003. ISBN 90-5454-373-6; NUR 824. Pp. 43-54 *

149. De publieke taak en sociale grondrechten: de betrekkelijke waarde van sociale grondrechten. In: De publieke taak. J.W. Sap, B.P. Vermeulen, C.M. Zoethout (red.), Publikaties van de Staatsrechtkring – Staatsrechtconferenties, deel 7. Kluwer, Deventer 2003, 95-111. *

150. Voetangels en klemmen: de horizontale werking van burgerlijke en politieke rechten. In: Cees Flinterman en Willem van Genugten (eds), Niet-statelijke actoren en de rechten van de mens; gevestigde waarden, nieuwe wegen, Den Haag: Boom Juridische uitgevers, 2003 (ISBN 90-5454-410-4), 3-18*

151. Censuur in Nederland: het publiceren uit bij de overheid berustende stukken. In: Van Ontvanger naar Zender: Opstellen aangeboden aan prof. mr. J.M. de Meij. Otto Cramwinckel Uitgever. 2003, 15-33*

152. De constitutionele bepalingen over verdragen die van de Grondwet afwijken en de opdracht van bevoegdheid aan internationale organisaties. Universiteit Utrecht in opdracht van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. 2003, 67 pp.

- Gepubliceerd op <http://parlando.sdu.nl/>; document nummer bzk0300424; Niet-dossierstuk 2002-2003, bzk0300424, Tweede Kamer; Document-id NDS9556; bijlage nr. BLG 570-1.pdf*

153.[niet bibliografisch naspeurbaar:

Commentaar bij de voorlichting van de eerste afdeling van de Raad van State over de verhouding van de Nederlandse Antillen en Aruba tot de Europese Unie, verzonden door de Raad van State van het Koninkrijk op 9 september 2003, ten behoeve van de Staten van de Nederlandse Antillen en de Staten van Aruba.*

Constitutions in Transition: a Constitutional Typology and Its Impact on Judicial versus Non-Judicial Enforcement of Human Rights. Open Science Meeting, Netherlands-Indonesia, Back to the Future, Jakarta October 2003. Poster presentation.*

2002

154. Kroniek Staatsrecht. Met R. de Lange. In: Ars Aequi 2002, jrg. 51, katern 82, pp. 4388-4392*

155. Censuur in de EU; annotatie HvJ EG, 6 maart 2001, zaak C-274/99 P, Bernard Connolly tegen Commissie van

de Europese Gemeenschappen, *Jurisprudentie* 2001 bladzijde I-1611; en HvJ EG, 13 december 2001, Zaak C-340/00 P, Commissie van de Europese Gemeenschappen tegen Michael Cwik, nog niet gepubliceerd in de *Jurisprudentie*. In: Tijdschrift voor Europees en economisch recht (SEW) 2002, (afl. 5) p. 188-192 *

156. De Nederlandse Grondwet en de Europese Unie. [Met H.R.B.M. Kummeling, R. de Lange, P. Mendelits en S. Prechal] Europa Law Publishing, Groningen 2002. xii + 279 pp. NUR 823; ISBN 9789076871103*

157. Annotatie CrvB 25 april 2002, TAR 2002,20 [114]. Regeling Haardracht 1971. In: Tijdschrift voor AmbtenarenRecht (19^e jaargang, aflevering 9, september) 2002, pp. 449-453 *

158. Wegen sympathieën zwaarder dan constitutionele zuiverheid? In: Nederlands Juristenblad, 45/46, 2002, p. 2245-2246 *

159. Grondrechtenbescherming in het federale Koninkrijk. Electronische publicatie op [g.http://www.profor.nl/open%20forum/besselink.htm](http://www.profor.nl/open%20forum/besselink.htm) *

2001

160. Of Fundamental Rights, Procedural Rights and Economic Rights. [Case Law. A. Court of Justice. Case C-50/96, *Deutsche Telekom AG v. Lilli Schröder*, Joined Cases C-234/96 and C-235/96, *Deutsche Telekom AG v Agnes Vick and Ute Conze*, Joined Cases C-270/97 and C-271/97, *Deutsche Post AG v. Elisabeth Sievers and Brunhilde Schrage*, Judgments of the Court (Sixth Chamber) of 10 February 2000.] In: Common Market Law Review, 38 (2001), pp. 437-454. OA <https://www.persistent-identifier.nl/URN:NBN:NL:UI:10-1874-19522>

a. Kroniek Staatsrecht. Met R. de Lange. In: *Ars Aequi* 2001, jrg. 50, katern 78, pp. 4069-4071

b. Kroniek Staatsrecht. Met R. de Lange. In: *Ars Aequi* 2001, jrg. 50, katern 79, pp. 4150-4155

c. Kroniek Staatsrecht. Met R. de Lange. In: *Ars Aequi* 2001, jrg. 50, katern 80, pp. 4235-4240

161. De Constitutie en uitzending van militairen voor vredeshandhaving. (nav CRvB 7 september 2000, TAR 2000, 1444; hoger beroep tegen Rb 's-Gravenhage 2 December 1997, TAR 1998,38) In: Tijdschrift voor Ambtenarenrecht TAR, juni 2001 pp. 295-306 + weerwoord op De grondwet en uitzending van militairen, Tijdschrift voor Ambtenarenrecht, november 2001, pp. 533-535 . OA: <https://dspace.library.uu.nl/handle/1874/19524>

162. The Member States, the National Constitutions and the Scope of the Charter. In: 8 Maastricht Journal of European and Comparative Law 1 (2001), pp. 68-80. OA: <https://dspace.library.uu.nl/handle/1874/19525>

163. Human Rights Commissions and Ombudsman Offices: National Experiences throughout the World. Kamal Hossain, Leonard F.M. Besselink [executive editor], Haile Selassie gebre Selassie, E.L.M. Voelker, eds.. Kluwer Law International, London/ The Hague/ Boston, 2001 [as of 2003 imprint of Martinus Nijhoff Publishers for Brill Academic Publishers] Hardbound, ISBN 90-411-1586-2, 912 pp.

OA:

https://www.researchgate.net/publication/46615050_Human_Rights_Commissions_and_Ombudsman_Offices_National_Experiences_throughout_the_World

Types of National Institutions for the Protection of Human Rights and Ombudsman Institutions: An Overview of Legal and Institutional Issues. In: Human Rights Commissions and Ombudsman Offices: National Experiences throughout the World. Kamal Hossain, Leonard F.M. Besselink [executive editor], Haile Selassie gebre Selassie, E.L.M. Voelker, eds.. Kluwer Law International, London/ The Hague/ Boston, 2001, pp. 157-165. OA:

<https://dspace.library.uu.nl/handle/1874/19547>

164. Ontwikkelingen in het staatsrecht(-onderwijs) In: *Ars Aequi*, jrg. 50, 2001, nr. 10, p. 774-776. OA: https://dspace.library.uu.nl/bitstream/handle/1874/19548/besselink_01_ontwikkelingen.pdf?sequence=1&isAlloWed=y

165. The Constitution and the Armed Forces. In: *European Public Law*, Vol 7 (2001), 3, pp. 365-374*

166. Militaire acties en de rol van het parlement. In: *Nederlands Juristenblad* 76 (2001) 39, pp. 1883-1887. OA: <https://dspace.library.uu.nl/handle/1874/19552>

167. Bibliography of Grotiana 1999-2000. In: *Grotiana*, NS vol. 20/21 (1999/2000), pp. 189-200

168. Boekbeshouwingen:

Book Review: S.C. van Bijsterveld, *Godsdienstvrijheid in Europees perspectief*. WEJ Tjeenk Willink, 1998, XIII+203 pp.; *Religions in European Union Law/ Les Religions dans le droit communautaire*. Proceedings of the Colloquium Luxembourg/ Trier, November 21-22, 1996. Pubblicazioni di Diritto Ecclesiastico, Università degli Studi di Milano, 13. Bruylant, Giuffrè Editore, Nomos Verlag, 1998, ISBN 88-14-07140-3, 196 pp.; *State and Church in the European Union*, Gerhard Robbers (ed.). Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden 1996. 344 pp. In: *Common Market Law Review*, 37 (2000), pp. 1480-1483. OA

<https://dspace.library.uu.nl/handle/1874/19554>

Droit communautaire des droits fondamentaux - Recueil de décisions de la Cour de justice des Communautés européennes. Frédéric Sudre, Sabrina Quellien, Nicolas Rambion, Caroline Salviejo (eds.). Bruylant, Brussels 1999. 252 pp. Paperbound. ISBN 2-8027-1288-8.

The European Court of Justice on the European Convention on Human Rights - Who said what, when? Elspeth Guild, Guillaume Lesieur (eds.). Kluwer Law International, London/ The Hague/ Boston, 1998. xxv + 440 pp. Hardbound. ISBN 90-411-0433-X.

In: *Common Market Law Review*, vol. 38, nr. 4, August 2001, pp. 167-171 *

169. Boekbeschouwing: N.Y. Del Grosso, *Parlement en Europese Integratie*. *Nederlands Parlementsrecht*, Monografie 10. Kluwer Deventer 2000. xiii+293 pp. Dissertatie Rijksuniversiteit Groningen. In: *RM Themis*, 2001, pp 205-209. *

170. [Bibliografisch niet naspeurbaar:

Introduction to Military Law: A Syllabus and Reader - Ministry of Defence FDRE Addis Ababa, June 2001; 358 pp.

Constitutional Law of the Netherlands - Texts, Cases and Materials (version 2001). A course book. 150 pp.]

2000

171. *Sovereignty, Criminal Law and the New European Context*. In: *Personal Autonomy, the Private Sphere and the Criminal Law - a Comparative Study*. Peter Alldridge and Chr. Brants, eds. Hart Publishing, Oxford, 2000, pp. 93-116. *

172. *Community Loyalty and Constitutional Loyalty*. In: *European Public Law*, Volume 6, Issue 2, pp. 169-182*

173. Het EU Handvest voor de grondrechten: consolidatie, vooruitgang of stap achteruit?. In: Nederlands Juristenblad, jrg. 2000, afl. 17, pp. 887-888*

174. Interventie [over de rechtsgrondslag voor nationale rechters om uitspraken van het EHRM en andere internationale toezichthoudende instanties toe te passen]. In: Verslag van de op 11 juni 1999 te 's-Hertogenbosch gehouden algemene vergadering over: Internationale rechtspraak in de Nederlandse rechtsorde, Handelingen Nederlandse Juristen-Vereniging, 129e jaargang/ 1999-II, pp. 96-99*

175. a. Kroniek Staatsrecht. Met R. de Lange. In: *Ars Aequi* 2000, jr. 49, katern 74, pp. 3753-3756

b. Kroniek Staatsrecht. Met R. de Lange. In: *Ars Aequi* 2000, jr. 49, katern 75, pp. 3833-3838

c. Kroniek Staatsrecht. Met R. de Lange. In: *Ars Aequi* 2000, jr. 49, katern 76, pp. 3915-3921

d. Kroniek Staatsrecht. Met R. de Lange. In: *Ars Aequi* 2000, jr. 49, katern 77, pp. 3993-3996

176. [Populariserend: Een oorlog verklaar je niet zomaar [inzake staatsrechtelijke aspecten van aanbevelingen van de commissie-Bakker], *Volkskrant* 30 september 2000, p. 15]

1999

177. Parlementaire instemming met inzet van strijdkrachten de de staatsrechtelijke begeleiding van grondwetsherzieningen. In: *NJB* jrg. 74, 1999 nr.3 130-131. *

178. a. Kroniek Staatsrecht. Met R. de Lange. In: *Ars Aequi* 1999, jr. 48, katern 70, pp. 3458-3463

b. Kroniek Staatsrecht. Met R. de Lange. In: *Ars Aequi* 1999, jr. 48, katern 71, pp. 3535-3540

c. Kroniek Staatsrecht. Met R. de Lange. In: *Ars Aequi* 1999, jr. 48, katern 72, pp. 3600-3604

d. Kroniek Staatsrecht. Met R. de Lange. In: *Ars Aequi* 1999, jrg. 48, katern 73, pp. 3673-3678

179. [populariserend] Libiërs lazen het *NJB* niet - Lockerbie in Nederland, in: *Staatscourant*, donderdag 8 april 1999, p. 2*

180. 'Bibliography 1997-1998' [of *Grotiana*], in *Grotiana* vol. 19, 1998, pp. 85-102

181. Book Review: Ingo Winkelmann (ed.), *Das Maastricht-Urteil des Bundesverfassungsgerichts vom 12. Oktober 1993. Dokumentation des Verfahrens mit Einführung*. In: *Common Market Law Review* 36: 857-858*

182. Wie vreest wie? Over Kerk, Staat en Mensenrechten. Co-referaat bij de Dies-rede van Mr. A.P.H. Meijers, KTU Utrecht 3 December 1999, elektronisch gepubliceerd op internet pagina <http://www.ktu.nl/canoniekevraagbaak/actueel/diesco.htm>*

n

1998

183. Constitutionele klimatologie. In: *NJB* 1998, afl. 5, thema-nummer 150 jaar Grondwet, p. 212-213

184. a. Kroniek Staatsrecht. Met R. de Lange. In: *Ars Aequi* 1998, jrg. 47, katern 66, pp. 3196-3201

b. Kroniek Staatsrecht. Met R. de Lange. In: *Ars Aequi* 1998, jrg. 47, katern 68, pp. 3329-3334

c. Kroniek Staatsrecht. Met R. de Lange. In: *Ars Aequi* 1998, jrg. 47, katern 69, pp. 3394-3399

185. Juridische gevolgen van Europese integratie voor het nationaal beleid. Preadvis Raad voor Openbaar bestuur. Met R.J.G.M. Widdershoven. Den Haag, september 1998 [Utrecht december 1997] 4 + 96 pp.

186. Entrapped by the Maximum Standard. On Fundamental Rights, Pluralism, Subsidiarity in the European Union.

In: *Common Market Law Review*, vol 35 (1998), no. 3, pp 629-680

187. *Grenzen aan grenzenloosheid - algemene leerstukken van grondrechtenbescherming en de EU*, L.F.M. Besselink en H.R.B.M. Kummeling (red.), WEJ Tjeenk Willink Deventer 1998, XIII + 287 pp. [incl. zaken- en jurisprudentieregisters]

h.[met H. Kummeling] Achtergronden en opbouw van het onderzoek, pp. 1-5

i. Fundamentele rechten en vrijheden in het Gemeenschapsrecht, pp. 7-29

j. Uiteenlopende maatstaven - over pluralisme, subsidiariteit en de maximumstandaard bij grondrechtenbescherming, pp. 185-222

k. Algemene conclusies, pp. 247-257

188. Suiker en rijst uit de West - over Europees recht en de Koninkrijksverhoudingen. In: *Nederlands Juristenblad* 1998, afl. 29, pp. 1291-1296 *

Redactioneel corrigendum: *NJB* 28 augustus 1998, afl. 30, p. 1354

Naschrift. In: *NJB* 13 november 1998, afl. 41, p. 1872

189. (populariserend) "EP is zijn tijd soms ver vooruit" - slechts fraudebestrijding kan in het Europees WvSr. In: *NRC Handelsblad* 23 oktober 1998, p. 7.

- interview met *NRC Handelsblad* over de uitspraak van het Deens Hooggerechtshof inzake de grondwettigheid naar Deens recht van het Verdrag van Maastricht; zie *NRC Handelsblad* 8 april 1998, p. 5]

1997

190. Grondrechtenbescherming: het ius de non evocando en het Hof van Justitie, de omvang van de kamers van het Hof van Justitie conform artikel 165, tweede alinea EG en het begrip "kinderen" in art. 12, Verordening (EEG) nr 1612/68 - Arrest van het Hof (Zesde Kamer) van 4 mei 1995, Jur. 1995 I-1040, Zaak C-7/94, Landesamt für Ausbildungsförderung Nordrhein-Westfalen/ Lubor Gaal. In: *SEW Tijdschrift voor Europees en economisch recht*, 44e jrg. no. 2, 1997, 56-60

[Ongepubliceerd:

Notitie inzake artikel 25 van het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden. In opdracht van de regering der Nederlandse Antillen.]

191. 'Bibliography 1995-1996' [of Grotiana], in *Grotiana* vol. 16/17, 1995-1996, pp. 129-137

192. De ontvankelijkheid van de Deense rechter voor een actio popularis inzake de grondwettigheid van de goedkeuringswet VEU, Højesteret [Deens Hooggerechtshof], 12 augustus 1996. In: *SEW Tijdschrift voor Europees en economisch recht*, 44e jrg. no. 4, 1997, 177-179

193.a. Kroniek Staatsrecht, in: *AAe katern kwartaalbijlage* nr. 63, 3022-3025

b. Kroniek Staatsrecht. In *AAe katern kwartaalbijlage* nr 64, 3082-3086

c. Kroniek Staatsrecht (met R. de Lange). In *AAe katern kwartaalbijlage* nr 65, 3141-3146

194. The Separation of Powers under Netherlands Constitutional Law and European Integration. In: *European Public Law*, volume 3, issue 3, pp. 313-321

195. The Impious Hypothesis Revisited. In: Grotius. John Dunn & Ian Harris, eds.. Great Political Thinkers 7. Vol. II. Elgar Reference Collection. Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham. 1997. ISBN 1 85898 103 4 (2 vols.). 60 pp. pp. 514-574
[herdruk van nr. 26]

196. Toni Negri: Martelaar van de Gewapende Strijd? In: Nederlands Juristenblad 1997, pp. 1890-1891

197. Tussen supranationaliteit en soevereiniteit: over het niet-communautaire recht van de Europese Unie. In: Besselink, Hins, Jans, de Lange, de Reede, van der Vlies, *Europese Unie en nationale soevereiniteit*, Publikaties van de Staatsrechtkring, Staatsrechtconferenties dl. 2, WEJ Tjeenk Willink, Deventer 1997, p. 125-158

1996

[niet bibliografisch naspeurbare publikaties:

Kerk en politiek in een pluriforme samenleving - bisschoppelijk spreken over politiek en jegens politici. Prae-advies in opdracht van de Katholieke Raad voor Kerk en Samenleving, voor de Bisschoppenconferentie van de Rooms-Katholieke Kerk in Nederland.]

198. Boekbespreking van H.G. Warmelink, *Parlement en begroting*, Wolters-Noordhoff bv Groningen, (Serie Monografieën `Nederlands Parlementsrecht') 1993, VIII + 379, ISBN 90 01 93810 8 (proefschrift Rijksuniversiteit Groningen, promotor Prof. mr. D.J. Elzinga); E.J. Janse de Jonge, *Het budgetrecht - Rechtsvergelijkende studie naar de begrotingsbehandeling door het parlement in de Verenigde Staten, Engeland en Nederland*, (Schoordijk Instituut - Centrum voor wetgevingsvraagstukken) W.E.J. Tjeenk Willink Zwolle 1993, XLIV + 540, ISBN 90 271 3771 4 (proefschrift Katholieke Universiteit Brabant, promotor Prof. mr. A.K. Koekoek); J. van der Bij, *Doelmatigheid en de rijksbegroting - Een staatsrechtelijke en economische visie op de rijksbegroting*, Wolters-Noordhoff bv Groningen, 1993, IV + 359, ISBN 90 01 07704 8 (proefschrift Vrije Universiteit, promotor Prof. mr. H.J. de Ru). In: Rechtgeleerd Magazijn Themis, jrg 157 (1996), nr 1, 20-25

199. De zaak-Metten: de Grondwet voorbij. In: Nederlands Juristenblad jrg. 71, nr 5 februari (1996), 165-172

200. The Netherlands Constitutional Law and European Integration, [with Christoph R.A. Swaak]. In: European Public Law, vol. 2 (1996), nr. 1, pp. 34-39.

201. Bestuur en bestuurlijke geschillenbeslechting; mogelijkheden van kerkelijke rechtsbescherming gezien vanuit wereldlijk perspectief. In: Het recht als waarborg - Aanbevelingen tot verbetering van de kerkelijke rechtsgang, Taakgroep Mensenrechten in de Kerk, Commissie Justitia et Pax Nederland, Oegstgeest, 1996, 35-52.

202.a. An Open Constitution and European Integration: The Kingdom of the Netherlands. In: SEW Tijdschrift voor Europees en economisch recht, 44e jrg. no. 6, juni 1996, 192-206

b. An Open Constitution and European Integration: The Kingdom of the Netherlands. In: FIDE, XVII. Kongress I. Nationales Verfassungsrecht mit Blick auf die europäische Integration. Fédération Internationale pour le Droit Européen. (Deutsche Wissenschaftlich Gesellschaft für Europarechte und Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden. Berlin 9.-12 Oktober 1996, [deel I], 361-394
[Een voor buitenlands publiek aangepaste versie van 66 a, supra.]

203. De staatsrechtelijke regeling van aanvaarding en invoering van verdragen in Nederland. [Vereniging voor de vergelijkende studie van het recht van België en Nederland] WEJ Tjeenk Willink - Deventer 1996, IV + 52 pp.

204. Curing a Childhood Sickness? On Direct Effect, Internal Effect, Primacy and Derogation from Civil Rights. In: The Maastricht Journal of European and Comparative Law, vol. 3 (1996), pp. 165-183

SSRN open access [here](#).

https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3807127

205. De verbindendheid van de openbaarheidsregeling van de Raad van de Europese Unie (Arrest van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen, 30 april 1996, in zaak C-58/94). In: *RegelMaat* 1996/5,6, 205-215

206. *De valbijl in het wetgevingsproces: een rechtsvergelijkend onderzoek naar de werking van het 203. discontinuïteitsprincipe in de landen van de Europese Unie*. [de procedure van het vervallen van aanhangige wetgeving] (co-auteurs Jan van Schagen en Henk Kummeling) Ministerie van Justitie, 1996, 159 pp..

207. De juridische positie van de Kerken in Europa. In: *De samenleving op waarden geschat*, 's-Hertogenbosch, KRKS, 1996, ISBN 90-803482-1-x, 115-128

1995

208. 'Constitutioneel recht en Europees Gemeenschapsrecht', in: *Staatsrecht Werkboek*, Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Universiteit van Amsterdam, 1995, 155-166 [herziene versie van nr. 55]

209. 'Beantwoording rechtsvraag (235) Staatsrecht', in *Ars Aequi*, jrg. 44, nr. 1, januari 1995, 74-79

210. *Staatsrecht en Buitenlands Beleid*, Ars Aequi Libri, Ars Aequi Cahiers Staats- en Bestuursrecht deel 2, tweede, herziene druk, Nijmegen 1995, 76

211. 'Bibliography 1991-1994' [of Grotiana], in *Grotiana* vol. 14/15, 1993-1994, pp. 63-114

212. Book review of David Kinley, *The European Convention on Human Rights: Compliance without Incorporation*, Aldershot etc.: Dartmouth, 1993, ix + 202 pp., ISBN 1 85521 298 6, £ 35.00, in *Common Market Law Review*, vol. 32, nr. 6 (1995), pp. 1477-1480

213. [niet bibliografisch naspeurbare publikaties:

Notitie over de relatie tussen ethiek, wetgeving en rechtsbedeling. Ten behoeve van een interdisciplinair beraad belegd door de Katholieke Raad voor Kerk en Samenleving tussen wetenschappers, rechters en advocaten-generaal bij de Hoge Raad. 26 april 1995.

Een juridisch commentaar op het voorstel van het COMECE-memorandum, Bonn/Hannover juni 1995, tot invoeging in de oprichtingsverdragen van de Europese Unie en Gemeenschap van een bepaling omtrent de verhouding Kerk en Staat [de zgn. Robbers-formule], november 1995; ten behoeve van de Permanente Raad van de Nederlandse Bisschoppenconferentie.]

1994

214. *Goed en kwaad in de samenleving: Vindplaatsen van publieke moraal*, L.F.M. Besselink (red.), Ambo Baarn 1994, 195

Daarin:

- 'De publieke zaak: op zoek naar de staat', 100-116

215. 'Constitutioneel recht en Europees Gemeenschapsrecht', in *Werkboek Staatsrecht 1994*, Faculteit der Rechtsgeleerdheid Amsterdam 1994, 181-190]

216. 'De Krantekoppen van het Nederlands Staatsrecht', boekbespreking van Constantijn A.J.M. Kortmann en Paul P.T. Bovend'Eert, *An Introduction to Dutch Constitutional Law*, [met voorwoord van de Minister van Justitie], Kluwer Law and Taxation Publishers, Deventer/Boston 1993, XXIV + 196 , ISBN 90 6544 712 1, prijs f 58,30, in: *Recht en Kritiek*, jrg. 20, 1994, nr. 1, 75-82.

217. 'De parlementaire goedkeuring van verdragen in Nederland', in *Tijdschrift voor Bestuurswetenschappen en Publiekrecht*, 1994, 49e jaargang nr. 2, 106-112

218. a. 'Subsidiarity in Non-Federal Contexts: the Netherlands and the European Union', [met H.S.J. Albers en W.T. Eijsbouts] *SEW Tijdschrift voor Europees en economisch recht*, Mei 1994, 42e jrg. no. 5, 275-320. OA https://pure.uva.nl/ws/files/2851061/162_subsidarity.pdf

b. FIDE XVIe Congrès, Volume I, *Le Principe de Subsidiarité*, Rapport néerlandais, L.F.M. Besselink, H.S.J. Albers, W.T. Eysbouts, 'Subsidiarity in Non-Federal Contexts: the Netherlands and the European Union', Fédération Internationale pour le Droit Européen, Rome 1994, 363-412 [iets uitgebreidere versie van vorige vermelding].

219. Boekbespreking J.G. Brouwer, *Verdragsrecht in Nederland; een studie naar de verhouding tussen internationaal en nationaal recht in een historisch perspectief*, W.E.J. Tjeenk Willink Zwolle, 1992, 360 , ISBN 90 271 3493 6, proefschrift Groningen, promotores E.A. Alkema en D.J. Elzinga, in: *RM Themis* 1994, nr. 9, 449-456

220. *Op het snijvlak van canoniek en civiel recht*, (L.F.M. Besselink red.), A.P.H. Meijers, E.C. Coppens, R. Torfs, A.T.J.M. Jacobs [Publikatie van de Rechtskundige Afdeling van het Thijmgenootschap] W.E.J. Tjeenk Willink, Zwolle 1994, 75

221. 'Juridische aspecten van katholiek burgerschap', (met B.P. Vermeulen) in *Op het snijvlak van canoniek en burgerlijk recht*, [Publikatie van de Rechtskundige Afdeling van het Thijmgenootschap] W.E.J. Tjeenk Willink, Zwolle 1994, 1-5 [zie nr. 61]

222. 'Rechtsvraag (235) Staatsrecht', in *Ars Aequi*, jrg. 43, nr 9 (september) 1994, 619-620 en december 1994 (beantwoording)

1993

223. 'A note in the margin of a debate concerning the Prolegomena of De iure belli ac pacis', vertaling van F. de Michelis, *Le origini storiche e culturali del pensiero di Ugo Grozio*, La Nuova Italia Editrice, Firenze 1967, Appendice Seconda, in *Grotiana*, New Series, vol. 11 (1990), pp. 29-33

224. 'Abstracts of articles which appeared in *Grotiana*, New Series (1980-1989)', in *Grotiana* New Series, vol. 11 (1990), pp. 55-65

225. 'De constitutie van Europa: de verenigbaarheid van het Verdrag betreffende de Europese Unie met de Nederlandse constitutie', in *Tijdschrift voor Bestuurswetenschappen en Publiekrecht*, 1993, 48e jaargang nr 6, 370-376

226. Boekbespreking van *EC Legal Systems - An Introductory Guide*, M. Sheridan and J. Cameron (eds.), Butterworths, London/ Dublin/ Edinburgh/ Brussels, 1992, xlvii [lxxiv] + 652 pp. in *Common Market Law Review*, vol. 30, nr. 5, October 1993, 1071-1074

227. met B.P. Vermeulen: 'Harmonisatie van het asielrecht in Europa: waarom, waarmee, door wie en waarheen?', in: Van Aardenne, De Jong en Spijkerboer, *Harmonisatie van het asielrecht in Europa*, [Publikatie van de Rechtskundige Afdeling van het Thijmgenootschap] W.E.J. Tjeenk Willink, Zwolle 1993, 1-7

228. 'Parlement en Europese besluitvorming', Preadvies Staatsrechtkring, in: *Parlement en buitenlands beleid*, [Publikaties van de Staatsrechtkring nr. 5] W.E.J. Tjeenk Willink, Zwolle 1993, 47-83, OA <https://dspace.library.uu.nl/handle/1874/23494>

1992

229. Boekbesprekingen van:

- Hugo de Groot, Denken over oorlog en vrede, uitgegeven, ingeleid en van aantekeningen voorzien door A.C.G.M. Eyffinger en B.P. Vermeulen, in: *Recht en Kritiek* jrg. 18, nr 4/ 92: 384-390
- P.B. Cliteur, *Constitutionele Toetsing*, met commentaren van R.A.V. baron van Haersolte, J.M. Polak, T. Zwart, Geschrift 74 van de Prof. Mr B.M. Teldersstichting, 's-Gravenhage 1991, xii + 263, in: *Filosofie en Praktijk* jrg. 13 nr 1 (1992), 45-52

230. 'Het huwelijk en zijn burgerlijke equivalenten' [over het rapport Leefvormen van de commissie-Kortmann], in: *Katholiek Nieuwsblad*, dinsdag 17 maart 1992, 5

231. 'Aard en grondslagen van de ministeriële verantwoordelijkheid', in: F. Delperée, G. Craenen (éds.) *La Responsabilité Ministerielle - De Ministeriële Verantwoordelijkheid*, [reeks Interuniversitair Centrum voor Staatsrecht], Kluwer rechtswetenschappen, Antwerpen 1992, 256 pp, 1.695 BF, 117-134.

232. 'Het Verdrag van Maastricht wijkt ook op andere punten af van de Grondwet en eveneens van het Statuut', in: *NJB* jrg. 67, afl. 27, 16 juli 1992, 864-865

233. [niet bibliografisch naspeurbaar: Advies inzake de machtenscheiding in de beginsel-bepalingen van het concept statuut van de Organisashon Liberal Arubiano in oprichting, uitbracht in opdracht van de Wetenschapswinkel Universiteit van Amsterdam, 4 juni 1992]

1991

234. Boekbesprekingen

- Anders Ehnmark, **De geheimen van de macht: een essay over Machiavelli** [vert. uit het Zweeds door Karst Woudstra] Houten, Het Wereldvenster 1988, 184, f 24,90, in: *Recht en Kritiek*, jrg. 17 (1991), 76-78
- Hugo Grotius, **Meletius sive De iis quae inter christianos conveniunt epistola**, Critical edition with translation, commentary and introduction by Guillaume H.M. Posthumus Meyjes, E.J. Brill, Leiden/New York/København/Köln 1988, xix + 191 pp., f 85,- in: *Grotiana*, N.S. vol. x, 1989, 97-103
- I. Brownlie, D.W. Bowett (eds.), *The British Year Book of International Law 1989*, Volume 60 - 1989, Oxford University Press, Oxford 1990, xii + 728 pp., ISBN 019 825431 8, £ 75.00, in: *Common Market Law Review*, Winter 1991,
- 'Constitutionele toetsing en liberalisme', bespreking van P.B. Cliteur, *Constitutionele Toetsing*, met commentaren van R.A.V. baron van Haersolte, J.M. Polak, T. Zwart, geschrift 74 van de Prof. Mr B.M. Teldersstichting, 's-Gravenhage 1991, xii + 263, in: *Liberaal reveil*, 32e jrg, no. 6 (december) 1991, 175-177

235. 'Kamerleden maltraiteren de Grondwet', in: *De Volkskrant* 9 januari 1991, 13

236. 'De intertemporele werking van rechtsregels en rechtszekerheid', [Kroniek Nederland] *Tijdschrift voor Bestuurswetenschappen en Publiekrecht*, maart 1991, 46e jaargang nr. 3, 174-179

237. 'De staat en zijn burgers', in *Burgerschap, levensbeschouwing en criminaliteit: humanistische, katholieke en protestantse visies op de kwaliteit van de huidige samenleving*, Amersfoort/Leuven 1991, 59-76

238. 'De decadentie van het staatsrecht', [themanummer **soevereiniteit**] in *Theoretische Geschiedenis - History and Theory*, jrg. 18, nummer 4, 1991, 469-477

239. 'Oorlogsverklaring en Golfcrisis', in: *Rechtshulp*, nr 4, 1991, 34-42

240. *Staatsrecht en Buitenlands Beleid*, Ars Aequi Libri, Ars Aequi Cahiers Staats- en Bestuursrecht deel 2, Nijmegen 1991, iii + 48

241. 'De minister-president en de minister van buitenlandse zaken', in *Tijdschrift voor Bestuurswetenschappen en Publiekrecht*, 1991, 46e jaargang nr , 799-802

[ongepubliceerd: De actualisering van de katholieke sociale leer ten aanzien van de staat door de encycliek *Centesimus annus*; inleiding voor een open beraad van de werkgroep Kerk en Staat van de Katholieke Raad voor Kerk en Samenleving over de encycliek *Centesimus Annus*, gehouden op 8 november 1991 te Vught, 7 pp.]

1990

242. 'Ratificatie is afhankelijk van parlementaire goedkeuring' in *NRC Handelsblad*, 4 januari 1990, 9

243. 'Menschenrechte, subjektive Rechte? Die Bedeutung völkerrechtlicher Bestimmungen' in *Menschenrechte in unserer Zeit*, K. Bönninger, I. Wagner, G. van Wissen (Hrsg.), [Wissenschaftliche Serie Universität von Amsterdam, Juristische Fakultät/ Karl-Marx-Universität Leipzig, Sektion Rechtsssschaft], Deventer/Arnhem 1990, 1-22

244. 'The impious hypothesis revisited', in *Grotiana*, vol. 9, 1988, pp. 3-63

245. 'Van stoomschip tot kruisvluchtwapen - rechterlijke toetsing aan het volkenrecht binnen de Nederlandse rechtsorde', in *Tijdschrift voor Bestuurswetenschappen en Publiekrecht*, april 1990, 45e jaargang nr. 4, 266-269

246. 'Wat is de betekenis van het kruisraketten-arrest?', in *Tijdschrift voor Openbaar Bestuur*, jrg. 16 nr. 16 (september 1990), 384-386

247. 'Het primaat van de politiek', in *Recht, Rechtvaardigheid en Doelmatigheid*, (Bundel ter gelegenheid van het 350-jarig bestaan van de Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Universiteit van Amsterdam) C.W. Maris, T. van Peijpe, A.M. Bos, A. Hoekema (red.), [Wetenschappelijke Reeks Faculteit der Rechtsgeleerdheid Universiteit van Amsterdam], Deventer/Arnhem 1990, 44-58

248. Bespreking van L.J.A. Damen, *Ongeregeld en ondoorzichtig bestuur; staats- en bestuursrechtelijke beschouwingen naar aanleiding van de steunverlening aan individuele ondernemingen*, Kluwer Deventer 1987 (oorspr. diss. RU Groningen), XIV + 914 , f 76,-, in: *Recht & Kritiek*, jrg. 16 (1990), 291-297

1989

249. 'Italiaanse studiën', in: *Internationale Spectator* afl. 3, jrg. 43, 207-208

250. 'Ministeriële verantwoordelijkheid - een vervolg', [kroniek Nederland] in: *Tijdschrift voor*

Bestuurswetenschappen en Publiekrecht, afl. 2 jrg. 44 [1989], 107-110

251. 'Crime does not pay - or should it?' in *Grotiana*, vol. 8 (1987), pp. 91-99

252. S.W. Couwenberg, *Modern constitutioneel recht en emancipatie van de mens* Deel 3 en 4 [Boekbespreking], in *Theoretische Geschiedenis - History and Theory*, jrg. 1989, nr. 3, pp. 353-360

253. 'De motie van wantrouwen: kamerontbinding of kabinetsontslag?', in *Nederlands Juristenblad*, jaargang 64, nr. 33, pp. 1206-1209

254. 'Een kwestie van mondigheid: burgerschap voor minderjarigen?' in *Kinderen en Recht - opstellen over de positie van minderjarigen in het recht*, Kluwer Deventer 1989, pp. 100-115

255. [[Mr JC Baak en het Italiaanse fascisme. In: Incontri 1988/1989??]]

1988

256. 'Ministeriële verantwoordelijkheid', [kroniek] in: *Tijdschrift voor Bestuurswetenschappen en Publiekrecht* afl. 4, jrg. 43 [1988], 198-201.

257. 'Niet verwijtbaarheid maar verantwoordelijkheid telt' *Utrechts Nieuwsblad*, vrijdag 9 september 1988.

258. *Keeping Faith; a Study of Grotius' Doctrine of Natural Law*, (diss.) Thesis submitted with a view to obtaining the doctorate of the European University Institute; European University Institute, Department of Social and Political Sciences, San Domenico di Fiesole, Florence, 1988; 213 pp. [doctorate conferred on 25 November 1988, by a Jury composed of Athanasios Moulakis (EUI/ St. John's College, Washington), Maurice Cranston (EUI/ London School of Economics), Quentin Skinner (Christ College, Cambridge), Robert Feenstra (Leiden)]. Available Open Access <http://hdl.handle.net/1814/4564>; DOI [10.2870/93254](https://doi.org/10.2870/93254).

1987

259. Bespreking (zonder titel) van N.H.M. Roos, *Grondwet en kruisraketten*, Van Gorcum, Assen 1986, in: *Recht & Kritiek* jrg. 13 [1987], nummer 1, 99-104.

- 'Reactie', op N.H.M. Roos, 'Kruisvluchtwapens als staatsrechtelijke boemerangs', *Recht & Kritiek* jrg. 13 [1987], nummer 3, 291-299, in: *Recht & Kritiek* jrg. 13 [1987], nummer 3, 299-300.

260. 'De ministeriële verantwoordelijkheid van individuele bewindslieden', in: *Namens* jrg. 2 afl. 4 (juni 1987) 214-220.

261. 'The Place of De Republica Emendanda in Grotius' Works', in: *Grotiana*, New Series Vol. 7 - 1986, pp. 93-98.

262. *Mr Dr J.C. Baak 1879-1945; Jurist en Intellectueel*, Mr J.C. Baak Stichting, Amsterdam 1987, 83 .

1986

263. 'Ideologie, staatsrecht en staatsrechtswetenschap', in: *Staatsrecht: geleerdheid, wetenschap? - Staatsrechtconferentie 1985*, Mededelingen van het Juridisch Instituut van de Erasmus Universiteit Rotterdam, nr. 39, 1986, 59-75.

264. 'Constitutioneel recht en maatschappijvorm', [bespreking van S.W. Couwenberg, *Modern constitutioneel recht en emancipatie van de mens* Deel 3. Constitutionele ontwikkelingsmodellen. Deel 4. Dialectiek van macht en emancipatie - Van Gorcum, Assen 1984, 302 resp 144], in: *Internationale Spectator*, jrg. 40, afl. 9 (september) 584

e.v..

265. 'Positie van Ruding na IMF benoeming staatsrechtelijk probleem?', Trouw 10 november 1986, 7

1985

266. 'Het proces tegen de Staat inzake kruisraketten' in *Alibi* [juridische faculteitsblad UvA], januari 1985

267. Ongepubliceerd:

Het kruisvluchtwapen-proces en artikel 93 van de Grondwet. [Notitie over de concept dagvaarding Stichting Kruisraketten de Wereld Uit, tbv werkgroep (met onder anderen Reiner Winter, Teun ..., Peter Ingelse en Phon vdBiessen)]

1984

268. 'Plaatsing van kruisraketten bij verdrag?', in *NJB* 1984, afl. 25, 756-757

269. 'Forum Recht en kruisraketten', in *NJB* 1984, afl. 25, 757.

270. 'De ziel van de Leviathan - de paradox van de soevereiniteit', *Internationale Spectator*, jrg. 38, afl. 6, 364-371.

[ongepubliceerd: Kanttekeningen bij advies Raad van State inzake plaatsing Kruisraketten t.b.v. bijzonder Kamercie. voor Grondwetsherziening, d.d. 30/4/'84]

271. 'Flexibele afspraak gewenst over plaatsing van kruisraketten' in *NRC-Handelsblad* 26 april 1984, 7.
https://www.nrc.nl/nieuws/1984/04/26/flexibele-afspraak-gewenst-over-plaatsing-van-kruisraketten-discussie-kb_000027777-a3433326

1982

272. 'De democratie en de wil van de wetgever' in *NJB* 1982, afl. 4, 106-107.